

JÜRGEN HABERMAS

*Een nieuwe
structuurverandering van het
publieke domein*

Vertaling Leon Pijnenburg

Boom

Inhoud

Voorwoord

7

1. Gedachten en hypothesen
over een nieuwe structurele verandering
van de politieke publieke sfeer

9

2. Deliberatieve democratie.
Een interview

67

3. Wat betekent 'deliberatieve democratie'?
Bezwaren en misverstanden

89

Nawoord

door Leon Pijnenburg

III

Noten

121

Voorwoord

In het kader van hun behandeling van de vraag of we van een ‘nieuwe’ structurele verandering van de openbaarheid zouden moeten spreken, spoorden collega’s Martin Seeliger en Sebastian Sevignani mij aan om me opnieuw bezig te houden met een oud thema. Hoewel ik me sinds lange tijd op andere vragen richt en de relevante publicaties slechts zeer selectief tot me neem, spreek ik toch mijn dank hiervoor uit. Dankzij bijdrages die ondertussen in een speciale uitgave van het tijdschrift *Leviathan* verschenen zijn,¹ heb ik me op de hoogte kunnen stellen van de huidige stand van zaken in het debat hierover. Ik dank de heren en dames collega’s hiervoor.

Dat het thema vandaag de dag onze brede belangstelling heeft, hoeft niet te verbazen. Daarom heb ik besloten mijn eigen bijdrage uit genoemde uitgave, met minimale correcties, voor een breder publiek

toegankelijk te maken. Ik voeg hier twee teksten aan toe, ter verduidelijking van een begrip van deliberatieve politiek dat aangewezen is op democratische wilsvorming in de politieke openbaarheid. Het gaat hierbij om een ingekorte versie van een interview voor *The Oxford Handbook of Deliberative Democracy*,² en daarnaast om een bewerkt voorwoord bij een verzameling interviews over hetzelfde thema, verschenen onder redactie van Emilie Prattico.³

Starnberg, januari 2022

Jürgen Habermas

1. *Gedachten en hypothesen over een nieuwe structurele verandering van de politieke publieke sfeer*

Als auteur van het boek *Strukturwandel der Öffentlichkeit*, dat zes decennia geleden gepubliceerd werd en wederom uitgangspunt voor discussie is,¹ wil ik graag twee opmerkingen maken. In termen van verkoop is het boek, hoewel het mijn eerste was, tot op heden mijn succesvolste gebleven. De andere opmerking heeft betrekking op de vermoedelijke reden voor de invloed die het in zijn geschiedenis heeft gehad: het boek bevat een sociaalhistorische en conceptueel-historische uiteenzetting over de ‘publieke sfeer’ waarop veel kritiek is gekomen, maar die ook nieuwe impulsen heeft gegeven aan breder historisch onderzoek. Deze historische kant is hier en nu niet het onderwerp. Maar binnen de sociale wetenschappen kreeg het politieke concept van de ‘publieke sfeer’ zo wel een plaats in een bredere sociaal-structurele context. Tot dan toe werd de term nogal

onspecifiek gebruikt in het betekenisveld rondom het begrip ‘publieke opinie’, een begrip waar men sinds Lazarsfeld ook dankzij opinieonderzoek vat op kreeg. Maar nu kreeg de sociologisch begrepen publieke sfeer een plaats in het functioneel gedifferentieerde gebouw van de moderne samenleving, tussen de burgermaatschappij en het politieke systeem in. Zo zou zij dus ook kunnen worden bestudeerd in het licht van haar functionele bijdrage aan de integratie van de samenleving en in het bijzonder aan de politieke integratie van de burgers.² Hoewel ik mij ervan bewust ben dat de publieke sfeer een maatschappelijk verschijnsel is dat veel verder reikt dan haar functionele bijdrage aan de democratische wilsvorming in rechtsstaten,³ heb ik het onderwerp ook later vanuit het perspectief van de politieke theorie behandeld.⁴ Ook in deze bijdrage ga ik uit van de functie die de publieke sfeer vervult voor het voortbestaan van de democratische gemeenschap.

Ik zal eerst ingaan op de relatie tussen normatieve en empirische theorie (1), vervolgens uitleggen waarom en hoe wij het democratisch proces, zodra het geïnstitutionaliseerd is onder de voorwaarden van een geïndividualiseerde en pluralistische samenleving, in het licht van deliberatieve politiek moeten begrijpen (2), en zal ten slotte herinneren aan de onwaarschijnlijke stabiliteitsvoorwaarden van een kapitalistische democratie die door crisissen verstoord kan worden (3). Binnen dit theoretisch kader, waarvoor in de *Strukturwandel* (1962) het sociaalthistorisch voorwerk is gedaan, schets ik de digitaal getransfor-